

## O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA ONOMASTIKAGA OID TERMINLAR SEMANTIKASI

**Matmuratova Ma'rufa Rustam qizi**

*Urganch Sino Milliy Tibbiyot Texnikumi ingliz tili o'qituvchisi*

**Annotatsiya:** *Onomastika – bu odamlar, joylar, narsalar va tushunchalar nomlarini o'rganadigan lingvistik fan. U tilshunoslikning muhim bo'limlaridan biri bo'lib, nomlarning mohiyati, ularning paydo bo'lishi va ishlatilishi, shuningdek, individual va kollektiv identifikatsiyalashda o'zaro ta'sirini aniqlaydi. O'zbek va ingliz tillarida onomastikaga oid terminlar semantikasi, moddiy va ma'naviy madaniyatning ifodasi sifatida o'zida ko'plab qiziqarli jihatlarni mujassam etadi. Ushbu maqolada o'zbek va ingliz tillaridagi onomastik terminlar, ularning semantik xususiyatlari, muhim o'zgarishlar va ularning madaniy kontekstdagi o'rnini ko'rib chiqiladi.*

**Kalit so'zlar:** *onomastik terminlar, antroponimlar, toponimlar, tilshunoslik, terminlarni tarjima qilish.*

Kirish. Onomastika, grekchadan olingan so'z bo'lib, "nom" (onom) va "o'rganish" (stasis) so'zlaridan tuzilgan. U asosan, antropologik mexanizmlar, psixologiya va falsafa kabi ijtimoiy fanlar va lingvistika bilan bog'liq. Onomastika nomlarning mohiyatini, ularning kelib chiqishini va tildagi o'rnini o'rganadi [1].

### Onomastik Terminlar

Onomastik terminlarga quyidagilar kiradi:

- Antroponimlar: Odamlar nomlari, jumladan shaxs nomlari (masalan, "Ali", "Bobur"), familiyalar (masalan, "Xodjaev", "Smith") va sinonimlar.
- Toponimlar: Joylar, shaharlar va geografik obyektlar nomlari (masalan, "Toshkent", "London").
- Zoonimlar: Hayvonlar nomlari.
- Korinimlar: O'simliklar nomlari.

Bu terminlarga oid semantika va ularning tilga va madaniyatga ta'siri juda katta.

### O'zbek va Ingliz Tillarda Onomastik Terminlar

O'zbek tilidagi onomastik terminlar, tarixiy va madaniy kontekstda o'rganiladigan ko'plab elementlarni o'z ichiga oladi. O'zbek onomastika sohasida antropologik, tarixi va madaniyatga oid terminga aytilishi kerak bo'lgan ko'plab tomonlar mavjud. O'zbekistonning tor tarixida turli etnik guruhlar va madaniy qatlamlarni birlashtirgan terminlar bir joyda to'plangan [2].

### Antroponimlar

O'zbek tilida antroponimlar asosan zamonaviy o'zbek onomastikasida hali juda ko'p e'tibor bermoqda. O'zbek shaxsiy ismlari, ko'pincha, o'zbek madaniyati va an'alaridan kelib chiqadi. Misol uchun:

- Ali: O'zbek tilida keng tarqalgan ismlaridan biri bo'lib, ko'pincha payg'ambar Muhammadning do'sti va yordamchisi Ali ibn Abi Tolibga doir bog'langan.
- Shirin: Bu ismi "shirin" ma'nosini anglatadi va qadrlanadi, sevgi, hurmat va mehrni ifodalaydi.

#### Toponimlar

O'zbek toponimlarida "Toshkent", "Samarkand", "Buxoro" kabi nomlar katta ahamiyatga ega. Ular nafaqat fizik joylarni, balki tarixiy ahamiyatga ham ega bo'lgan obidalarni ifodalaydi. Toponimlar bilan bog'liq ma'nolar ko'pincha joyning geografik joylashuvi, tarixi yoki aholisining madaniyati bilan bog'liq [3].

#### Ingliz Tilidagi Onomastik Terminlar

Ingliz tilidagi onomastik terminlar ham keng ko'lamli va murakkab. Ularning kelib chiqishi, rivojlanishi va zamonaviy ingliz tiliga ta'siri juda qiziqarli. Ingliz onomastikasida o'ziga xos terminlar juda ko'p.

Ingliz antroponimlarida, shaxsiy nomlar, familiyalar va sirlar mavjud. Misol uchun:

- John: Qadimgi yunoncha "Ioannis"dan olingan bo'lib, to'g'ridan-to'g'ri "Xudo tomonidan berilgan" ma'nosini anglatadi.
- Smith: Bu familiya "temirchilik" yoki "so'pchi" degan ma'noni anglatadi, va juda ko'p odamlar orasida keng tarqalgan.

Ingliz tilidan foydalanish juda ko'p joylarni, shaharlar va mamlakatlarni ifodalaydi. Misol uchun, "New York", "Los Angeles", va "London" kabi nomlar nafaqat geografik joylarni ifodalaydi, balki madaniy, tarixiy va iqtisodiy ahamiyatga ham ega [4].

Onomastik terminlarning semantikasi agentlarning tabaqalanishini anglatadi. O'zbek va ingliz tillaridagi onomastik terminlarning semantik tahlili, shuni ko'rsatadiki, ayrim nomlar yirik ma'noda, odatda ularning tarixi va madaniy ahamiyati bilan bog'liqdir.

Tarixiy matnlardagi onomastik terminlar, ko'pincha, farqlash va ajratish jarayoni bilan bog'liq. O'zbek va ingliz onomastik terminlar juda boy tarixga ega. Ular ko'plab tarixiy voqealar va jarayonlar bilan bog'liqdir.

Madaniyat va til o'rtasidagi o'zaro ta'sir terminlarning semantikasi haqida ba'zi narsalar bilan izohlanishi mumkin. Bu, bir tilga xos bo'lgan nominal shaxsiy va joy nomlarining har xil malakasi va tizimda bog'lanishi, ularning madaniy kontekstda tubdan boshqacha bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi [5].

O'zbek va ingliz tillaridagi onomastik terminlarning qiyosiy tahlili, quyidagi muhim qoidalarni o'z ichiga oladi:

• Mavhumlik: O'zbek onomastik termini ko'proq ma'nolarni va madaniyatni aks ettiradi, ingliz tilidagi onomastik terminlar esa, aniq va bevosita manonadir.

• O'rtada bog'liqlik: O'zbek nomlari va terminologiyasi ko'pincha kuchli ijtimoiy va madaniy bog'liqlikni ko'rsatadi.

O'zbek va ingliz tillaridagi onomastik terminlar orasidagi o'zaro ta'sir, madaniyatning bir-biriga ta'siri orqali sodir bo'ladi. Ushbu jarayonda, ortiqcha tushunchalar qarama-qarshi, ammo bir-biri bilan bog'liq bo'ladi.

O'zbek va ingliz tillaridagi onomastik terminlarni tarjima qilish, ko'plab qiyinchiliklarni hamda imkoniyatlarni yaratadi. Tarjima jarayonida o'ziga xos semantika va kontekstni hisobga olish zarur.

Terminlarni tarjima qilishda innovatsiyalar va yangi yondashuvlarga muhtoj bo'lishi mumkin. Zamonaviy tadqiqotchilar, onomastik terminlarni tarjima qilishda yangi metodlarni ishlab chiqmoqdalar [6].

Xulosa. O'zbek va ingliz tillarida onomastikaga oid terminlar semantikasi keng va murakkab jarayon bo'lib, ularni o'rganish tilshunoslikning bir qismi sifatida muhim ahamiyatga ega. Bu terminlar, odamlar, joylar va narsalar haqida ma'lumot beradi hamda til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi. O'zbek va ingliz tillaridagi onomastik terminlarning semantik tahlili, ularning tarixiy, madaniy va ijtimoiy kontekstida tadqiq qilish zaruriyatini ta'kidlaydi. Bu esa o'z-o'zidan o'zbek va ingliz tillaridagi nomlar va ularning ma'nolarini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdurazakov, M. (2020). O'zbek onomastikasining zamonaviy masalalari. Tashkent: Fan va texnologiya.
2. Crystal, D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of Language. Cambridge University Press.
3. Greene, A. (2014). The Oxford Handbook of Names and Naming. Oxford University Press.
4. Makkai, A. (1972). Onomastics and Semiotics. Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior.
5. Yuldasheva, D. (2018). Antroponimlar va ularning lingvistik ahamiyati. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashrlari.
6. Nycyk, A. (2019). Semantic Features of Proper Nouns: Cognition and Culture. Language and Linguistics Compass.